

CENY TRANSFEROWE

Wyzwania dla praktyki

redakcja naukowa Marcin Jamroży

Rafał Bartosik, Michał Bernardelli, Hubert Godusławski, Marcin Jamroży
Krzysztof Jurczyński, Piotr Karwat, Michał Lipski, Aleksander Łożykowski
Marta Kruszewska, Małgorzata Mikołajec, Andrzej Pałys, Piotr Piontkowski
Maciej Preiss, Katarzyna Smoleń, Oskar Sobański
Zbigniew Stawiński, Jacek Wieczorek

CENY TRANSFEROWE

Wyzwania dla praktyki

redakcja naukowa Marcin Jamroży

Rafał Bartosik, Michał Bernardelli, Hubert Godusławski, Marcin Jamroży
Krzysztof Jurczyński, Piotr Karwat, Michał Lipski, Aleksander Łożykowski
Marta Kruszewska, Małgorzata Mikołajec, Andrzej Pałys, Piotr Piontkowski
Maciej Preiss, Katarzyna Smoleń, Oskar Sobański
Zbigniew Stawiński, Jacek Wieczorek

Stan prawny na 2 kwietnia 2025 r.

Recenzent

Dr hab. Krzysztof Lasiński-Sulecki, prof. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
w Toruniu

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Paulina Staniszevska-Chudzik

Opracowanie redakcyjne

Dagmara Wachna

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2025

ISBN 978-83-8390-446-7

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Wstęp	9
<i>Michał Bernardelli, Marcin Jamróży</i> Szacowanie wartości rynkowej w analizie cen transferowych	13
<i>Marcin Jamróży, Krzysztof Jurczyński</i> Korekta cen transferowych	25
<i>Rafał Bartosik</i> Ryzyko w transakcjach kontrolowanych po wdrożeniu projektu BEPS	38
<i>Piotr Karwat</i> Recharakteryzacja transakcji dokonanej między podmiotami powiązanymi	61
<i>Marta Kruszewska, Hubert Godusławski</i> Transakcje kontrolowane	68
<i>Oskar Sobański</i> Transakcje pożyczek a weryfikacja rynkowości transakcji w kontekście wysokiej zmienności stopy referencyjnej	88
<i>Małgorzata Mikołajec</i> Nieodpłatne gwarancje, poręczenia i inne zabezpieczenia wewnątrzgrupowe	109
<i>Zbigniew Stawiński</i> Wzrost znaczenia wewnątrzgrupowych transakcji finansowych w kontrolach celno-skarbowych	128

<i>Katarzyna Smoleń</i>	
Własność intelektualna	148
<i>Maciej Preiss</i>	
Duże zbiory danych (<i>big data</i>)	163
<i>Michał Lipski</i>	
Restrukturyzacja biznesowa	178
<i>Jacek Wieczorek</i>	
Fundacja rodzinna	197
<i>Marcin Jamróży, Aleksander Łżykowski</i>	
Reżim estońskiego CIT	216
<i>Piotr Piontkowski</i>	
Opodatkowanie wyrównawcze	229
<i>Andrzej Pałys</i>	
Sztuczna inteligencja w cenach transferowych	247
Zakończenie	259
Bibliografia	267
Autorzy	277

WYKAZ SKRÓTÓW

FCT	– Forum Cen Transferowych
k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.)
k.k.s.	– ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2024 r. poz. 628 ze zm.)
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
OECD	– Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
o.p.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2025 r. poz. 111)
rozporządzenia TP	– rozporządzenia wykonawcze Ministra Finansów z 21.12.2018 r. w sprawie cen transferowych w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1349) oraz w sprawie cen transferowych w zakresie podatku dochodowego od osób prawnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1129)
rozporządzenia TPD	– rozporządzenia Ministra Finansów z 21.12.2018 r. w sprawie dokumentacji cen transferowych w zakresie podatku dochodowego od osób prawnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1783) oraz w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1813)
rozporządzenie w sprawie cen transferowych	– rozporządzenie Ministra Finansów z 21.12.2018 r. w sprawie cen transferowych w zakresie podatku dochodowego od osób prawnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1129)
u.p.d.o.f.	– ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2025 r. poz. 163 ze zm.)
u.p.d.o.p.	– ustawa z 15.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2025 r. poz. 278)
ustawa nowelizująca 2019	– ustawa z 23.10.2018 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw
ustawa wprowadzająca	– przepis wprowadzony ustawą z 23.10.2018 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy – Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2193 ze zm.)

WSA**wytyczne OECD**

- Wojewódzki Sąd Administracyjny
- Wytyczne OECD w sprawie cen transferowych dla przedsiębiorstw wielonarodowych i administracji podatkowych; OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations, Paris 2022, https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/oecd-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations-2022_0e655865-en

WSTĘP

Transakcje z podmiotami powiązanymi to jedno z ważniejszych i trudniejszych zagadnień w obszarze opodatkowania dochodów przedsiębiorców, często będące przedmiotem sporów pomiędzy podatnikami a administracją podatkową. Istota i zakres materii cen transferowych wykracza poza analizę *stricte* prawną, obejmując instrumenty charakterystyczne dla nauk pozaprawnych, zwłaszcza finansów, rachunkowości i ekonomii. Ceny transferowe trudno objąć sztywnymi regulacjami prawnopodatkowymi z uwagi na wpływ różnorodnych mikro- i makroekonomicznych czynników otoczenia przedsiębiorstwa.

Podstawowe znaczenie w obszarze cen transferowych ma weryfikacja zgodności warunków transakcji kontrolowanych z zasadą ceny rynkowej (ang. *arm's length principle*), a w celu obiektywnej oceny jej dochowania – analiza porównywalności. Krajowe regulacje dotyczące cen transferowych nakładają na podatnika wymóg rynkowości już na etapie ustalania cen w transakcjach kontrolowanych (podejście *ex ante*). W obliczu dynamiki zmian sytuacji na rynku (w ostatnich latach związanej m.in. z pandemią COVID-19 oraz wojną w Ukrainie) czy zmian modeli biznesowych (powiązanych np. z cyfryzacją czy automatyzacją procesów) z tematyką cen transferowych wiążą się coraz większe wyzwania. Jednocześnie przedsiębiorcy powinni stale dostosowywać się do coraz bardziej kompleksowych wymagań regulacyjnych, minimalizując w ten sposób ryzyko korekty dochodów czy nałożenia dodatkowych sankcji finansowych.

Rosnące znaczenie cen transferowych stało się impulsem do podjęcia licznych krajowych i międzynarodowych inicjatyw regulacyjnych mających na celu przeciwdziałanie erozji bazy podatkowej i przenoszeniu zysków (BEPS). W odpowiedzi na Plan Działania BEPS, przyjęty przez OECD i kraje G20¹, kształt regulacji dotyczących

¹ OECD, *Aligning Transfer Pricing Outcomes with Value Creation, Actions 8-10 – 2015 Final Reports*, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, Paris 2015, <https://www.oecd.org/tax/aligning-transfer-pricing-outcomes-with-value-creation-actions-8-10-2015-final-reports-9789264241244-en.htm> (dostęp: 27.02.2025 r.); OECD, *Transfer Pricing Documentation and Country-by-Country Reporting, Action 13 – 2015 Final Report*, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, Paris 2015,

cen transferowych w Polsce, w tym obowiązków dokumentacyjnych i sprawozdawczych, uległ znaczącym zmianom, pierw od 1.01.2017 r., a następnie od 1.01.2019 r. Wprowadzono m.in. regulacje dotyczące recharakteryzacji i nieuznawania transakcji kontrolowanych, korekty cen transferowych, czy tzw. regulacje bezpiecznej przystani (ang. *safe harbour*). Elementy lokalnej oraz grupowej dokumentacji TP zostały dostosowane do wymogów wynikających z wytycznych OECD dotyczących cen transferowych dla przedsiębiorstw międzynarodowych i administracji podatkowych (wytyczne OECD)². Wprowadzono dodatkowe raportowanie cen transferowych w oparciu o wystandaryzowany dokument elektroniczny (formularz TPR).

Niniejsza monografia dotyczy ważnych i aktualnych dylematów i wyzwań w obszarze cen transferowych. Poszczególne jej rozdziały obejmują takie zagadnienia, jak:

- szacowanie wartości rynkowej w analizie cen transferowych,
- ryzyko cen transferowych,
- korekta cen transferowych,
- recharakteryzacja transakcji,
- specyfika różnego rodzaju transakcji kontrolowanych, np. finansowych, reorganizacyjnych, względnie dotyczących wartości niematerialnych.

Na szczególną uwagę zasługują rozdziały dotyczące cen transferowych w kontekście nowych instytucji: fundacji rodzinnej, ryczałtu od dochodów spółek (reżim tzw. estońskiego CIT) czy opodatkowania wyrównawczego. Wpływowi *big data* oraz sztucznej inteligencji na rozwój cen transferowych poświęcono odrębne rozdziały. Najważniejsze wnioski sformułowano w zakończeniu.

Autorami analiz są praktycy cen transferowych, mający różną perspektywę zawodową na zagadnienia cen transferowych (biznesu i konsultingu, administracji podatkowej czy akademicką), w tym wykładowcy Podyplomowych Studiów Cen Transferowych i Zarządzania Podatkami organizowanych od ponad dekady w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. W ramach tych studiów przekazywana jest wiedza ekspercka na temat istoty i znaczenia cen transferowych wobec globalizacji gospodarek, zwiększającego się znaczenia przedsiębiorstw międzynarodowych i mechanizmów regulacyjnych alokację zysków między różnymi jurysdykcjami.

Poglądy wyrażone w poszczególnych rozdziałach publikacji lub dające się z nich wyinterpretować wyrażają każdorazowo opinię autorów i nie muszą odzwierciedlać ofi-

https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/transfer-pricing-documentation-and-country-by-country-reporting-action-13-2015-final-report_9789264241480-en (dostęp: 27.02.2025 r.).

² Wytyczne OECD w sprawie cen transferowych dla przedsiębiorstw wielonarodowych i administracji podatkowych; OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations, Paris 2022, https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/oecd-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations-2022_0e655865-en (dostęp: 27.02.2025 r.).

cyjnego stanowiska instytucji, w której są oni zatrudnieni. W zakończeniu przedstawiono zbiór wniosków sformułowanych przez autorów poszczególnych rozdziałów.

Będziemy wdzięczni Czytelnikom za wszelkie uwagi, które można kierować na adres: marcin.jamrozy@sgh.waw.pl.

Redaktor

Michał Bernardelli, Marcin Jamroży

SZACOWANIE WARTOŚCI RYNKOWEJ W ANALIZIE CEN TRANSFEROWYCH

Uwagi wstępne

Kryterium stosowanym do badania warunków ustalonych między podmiotami powiązanymi i wynikających z nich cen jest zasada ceny rynkowej (ang. *arm's length principle*). Kluczowy przepis w regulacjach dotyczących cen transferowych, tj. art. 11c ust. 1 u.p.d.o.p. (odpowiednio art. 23o u.p.d.o.f.) brzmi: „Podmioty powiązane są obowiązane ustalać ceny transferowe na warunkach, które ustaliłyby między sobą podmioty niepowiązane”. Cena transferowa, o której mowa w tym przepisie, jest szeroko rozumiana, ponieważ oznacza „rezultat finansowy warunków ustalonych lub narzuconych w wyniku istniejących powiązań, w tym cenę, wynagrodzenie, wynik finansowy lub wskaźnik finansowy” (art. 11a ust. 1 pkt 1 u.p.d.o.p.). Przepis wprowadza zatem obowiązek – dla celów podatkowych – zawierania transakcji kontrolowanych z zastosowaniem cen rynkowych.

Zgodnie z § 2 pkt 3 rozporządzeń w sprawie cen transferowych¹ przez wartość rynkową rozumie się wartość, jaką ustaliłyby podmioty niepowiązane działające w porównywalnych okolicznościach. Przy stosowaniu zasady *arm's length* należy uwzględnić czynniki porównywalności, przede wszystkim cechy charakterystyczne (właściwości) przedmiotu transakcji, cechy podmiotów transakcji (czyli w szczególności funkcje stron transakcji z uwzględnieniem zaangażowania kapitałowego i ponoszonego ryzyka, a także strategię gospodarczą), warunki umowne, uwarunkowania ekonomiczne transakcji. Znaczenie każdego z czynników zależy od rodzaju analizowanej transakcji oraz stosowanej metody weryfikacji².

¹ Rozporządzenia wykonawcze Ministra Finansów z 21.12.2018 r. w sprawie cen transferowych w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1349) oraz w sprawie cen transferowych w zakresie podatku dochodowego od osób prawnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1129).

² Obszernie zob. wytyczne OECD, pkt 1.15 i n.

Jeżeli w wyniku istniejących powiązań zostaną ustalone lub narzucone warunki różniące się od warunków, które ustaliłyby między sobą podmioty niepowiązane, i w wyniku tego podatnik wykazuje dochód niższy (stratę wyższą) od tego, jakiego należałoby oczekiwać, gdyby wymienione powiązania nie istniały, organ podatkowy określa dochód (stratę) podatnika bez uwzględnienia warunków wynikających z tych powiązań (art. 11c ust. 2 u.p.d.o.p. i odpowiednio art. 23o ust. 2 u.p.d.o.f.). Określając wysokość dochodu (straty) podatnika, organ podatkowy bierze pod uwagę faktyczny przebieg i okoliczności zawarcia i realizacji transakcji kontrolowanej. Szacowanie dochodu powinno być oparte na realnych założeniach i dokonywane przy uwzględnieniu logicznych metod rozumowania³.

Wartość rynkowa nie stanowi zazwyczaj określonej wartości stałej (punktowej), a raczej mieści się w przedziale wartości. Najczęściej każda transakcja charakteryzuje się własną specyfiką, rzutuującą na uzgodnienia warunków transakcyjnych⁴.

Metody weryfikacji cen transferowych

Polskie prawo podatkowe, w ślad za wytycznymi OECD, wyróżnia pięć podstawowych metod weryfikacji (szacowania) cen transakcyjnych w ramach dwóch kategorii – metod standardowych i metod zysku transakcyjnego.

Podstawowe metody weryfikacji cen transferowych są równorzędne, żadna nie może zostać uznana z góry za najbardziej odpowiednią dla danej transakcji. Regulacje obowiązujące od 1.01.2019 r. oprócz pięciu metod podstawowych umożliwiają użycie innych metod, w tym technik wyceny. Odstąpiono zatem od sztywnego gorsetu pięciu metod szacowania, co w świetle skomplikowanych i specyficznych uwarunkowań wielu transakcji kontrolowanych (np. restrukturyzacji biznesowej) jest w pełni uzasadnione⁵. W tabeli 1 dokonano przeglądu obowiązujących metod szacowania (weryfikacji) cen transferowych.

³ Zob. np. już wyrok NSA z 21.05.1998 r., I SA/Gd 1151/97, LEX nr 33418.

⁴ Zob. z dalszymi odesłaniami *Dokumentacja podatkowa cen transferowych*, red. M. Jamroży, Gdańsk 2023.

⁵ Zob. z dalszymi odesłaniami M. Jamroży, J. Sarnowski, A. Tonia, *Użycie metod weryfikacji cen transferowych*, „Doradztwo Podatkowe – Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych” 2021/10, s. 30–34. Zob. także *Dokumentacja podatkowa cen transferowych...*, s. 75 i n.

Tabela 1. Przegląd ustawowych metod weryfikacji cen transferowych

Metody tradycyjne (standardowe)	
1. Metoda porównywalnej ceny niekontrolowanej	polega na porównaniu ceny przedmiotu transakcji kontrolowanej z ceną stosowaną w porównywalnych transakcjach przez podmioty niepowiązane i ustaleniu na tej podstawie wartości rynkowej. Porównania dokonuje się na podstawie cen, jakie stosuje podmiot z podmiotami niepowiązanymi, poprzez wewnętrzne porównanie cen, lub na podstawie cen, jakie stosują w porównywalnych transakcjach podmioty niepowiązane
2. Metoda ceny odprzedaży	polega na obniżeniu ceny określonej w transakcji danego podmiotu z podmiotem niezależnym, dotyczącej dóbr lub usług, o marżę ceny odprzedaży. Tak ustalona cena może być uważana za cenę rynkową określoną w transakcji danego podmiotu z podmiotem z nim powiązanym
3. Metoda koszt plus	polega na ustaleniu ceny sprzedaży rzeczy i praw oraz świadczenia usług w transakcji danego podmiotu z podmiotem powiązanym na poziomie sumy bazy kosztowej i narzutu zysku ustalonych między podmiotami niezależnymi, które uwzględniają porównywalne funkcje, ponoszone ryzyka oraz angażowane aktywa
Metody zysku transakcyjnego	
4. Metoda podziału zysków	polega na określeniu łącznych zysków, jakie w związku z daną transakcją (transakcjami) osiągnęły podmioty powiązane, oraz podziału tych zysków między te podmioty w takiej proporcji, w jakiej dokonałyby tego podziału podmioty niezależne, za pomocą: – analizy rezydualnej lub – analizy udziału
5. Metoda marży transakcyjnej netto	polega na badaniu marży zysku netto, jaką uzyskuje dany podmiot w transakcji lub transakcjach z innym podmiotem powiązanym, i określeniu jej na poziomie marży, jaką uzyskuje ten podmiot w transakcjach z podmiotami niezależnymi, lub marży uzyskiwanej w porównywalnych transakcjach przez podmioty niezależne
Inne metody	
6. Techniki wyceny	stosowane np. przez niezależnego specjalistę (rzecznikawcę) – w odniesieniu do przedsiębiorstwa, zorganizowanej części przedsiębiorstwa, wartości niematerialnych czy nieruchomości (np. metody dochodowe DCF)
7. Inne metody niż techniki wyceny	stosowane w pozostałym zakresie, np. metody popytowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie rozporządzeń w sprawie cen transferowych.

Dla celów szacowania dochodu lub straty organy podatkowe powinny w pierwszej kolejności zastosować metodę, z której skorzystał podatnik. Nie jest to jednak obowiązek absolutny, ponieważ organy są uprawnione do sięgania po inne metody, jeśli uznają, że metoda zastosowana przez podatnika jest mniej odpowiednia w danych okolicznościach.

Przy wyborze metody najodpowiedniejszej w danych okolicznościach uwzględnia się w szczególności:

- warunki, jakie zostały ustalone lub narzucone między podmiotami powiązanymi,
- dostępność informacji niezbędnych do prawidłowego zastosowania metody oraz
- specyficzne kryteria jej zastosowania (art. 11d ust. 3 u.p.d.o.p.).

Należy też ocenić dostępność wiarygodnych danych (w szczególności niekontrolowanych danych porównawczych) niezbędnych do zastosowania danej metody⁶.

W wytycznych OECD wskazano, że przy doborze metody najwłaściwszej w danych okolicznościach podatnik powinien wziąć pod uwagę mocne i słabe strony każdej z pięciu metod uznanych przez tę organizację. Jako miarodajne czynniki OECD wymienia: charakter danej transakcji określany przede wszystkim poprzez analizę funkcjonalną, dostępność rzetelnych informacji pozwalających na zastosowanie danej metody (w szczególności danych dotyczących porównywalnych transakcji) oraz poziom porównywalności między transakcjami kontrolowanymi i niekontrolowanymi z uwzględnieniem wiarygodności koniecznych korekt dokonanych celem eliminacji materialnych różnic między nimi. Zdaniem OECD poszukiwanie najlepszej w danych okolicznościach metody weryfikacji ceny transferowej nie wymaga od podatnika dogłębnej analizy czy testowania możliwości zastosowania w danym przypadku każdej z pięciu uznanych metod. W skomplikowanych przypadkach wytyczne OECD dopuszczają możliwość zastosowania więcej niż jednej metody weryfikacji cen transferowych. Wtedy dozwolone jest elastyczniejsze podejście, pozwalające na uzasadnienie rynkowości ceny transferowej przy użyciu kilku metod łącznie.

Analiza porównawcza

Cena transferowa może zostać wyznaczona w oparciu o okoliczności znane stronom transakcji w momencie jej zawarcia (okoliczności *ex ante*) lub z uwzględnieniem okoliczności, które nie były znane stronom transakcji w momencie jej zawarcia (okoliczności *ex post*)⁷.

Badanie cen transferowych obejmuje w szczególności następujące etapy:

- delineację transakcji (tj. określenie stanu faktycznego badanej transakcji),
- wybór metody ustalania (weryfikacji) cen transferowych,
- analizę porównawczą (benchmarking)⁸.

⁶ Kryteria porównywalności transakcji kontrolowanych, etapy badania porównywalności transakcji oraz opis wszystkich metod zawarto w przepisach § 3–15 rozporządzenia w sprawie cen transferowych.

⁷ Uzasadnienie do rozporządzeń TP, s. 11.

⁸ Wytyczne OECD, pkt 1.33 i n., s. 39 i n. Zob. też np. R. Bartosik, *Analiza ryzyka w transakcjach kontrolowanych w sektorze motoryzacyjnym*, „Doradztwo Podatkowe – Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych” 2023/8, s. 42.

Na potrzeby cen transferowych analiza porównawcza oznacza analizę danych podmiotów niepowiązanych lub transakcji zawieranych z podmiotami niepowiązanymi lub pomiędzy podmiotami niepowiązanymi uznanych za porównywalne do warunków ustalonych w transakcjach kontrolowanych (art. 11q ust. 1 pkt 3 u.p.d.o.p., art. 23zc ust. 1 pkt 3 u.p.d.o.f.). W szerszym ujęciu, z finansowego punktu widzenia, analiza porównawcza polega na porównaniu rezultatów danego przedsiębiorstwa z rezultatami osiągniętymi przez inne porównywalne przedsiębiorstwa lub ze średnimi wielkościami w danej branży⁹. Obserwacja konkurencyjnego otoczenia przedsiębiorstwa jest w centrum uwagi działań analitycznych¹⁰. Porównywać można tylko wielkości porównywalne – oznacza to baczne zwracanie uwagi na jednolitość konstrukcji porównywalnych mierników.

Analizując porównywalność transakcji, należy uwzględnić przede wszystkim różnice w zakresie ekonomicznie istotnych cech porównywanych transakcji/podmiotów, w stopniu, w jakim mogą mieć one wpływ na rynkową wartość transakcji. Za porównywalne uznać można takie transakcje, w których żadna z ewentualnych różnic pomiędzy porównywanymi transakcjami lub pomiędzy podmiotami zawierającymi te transakcje nie mogłaby w sposób istotny wpłynąć na cenę przedmiotu takiej transakcji na wolnym rynku lub można dokonać racjonalnie dokładnych poprawek eliminujących istotne efekty takich różnic¹¹.

Badanie porównywalności (podmiotów/transakcji) obejmuje dziewięć etapów (zob. tabelę 2)¹². Jest ono nieodzowne dla potrzeb identyfikacji porównywalnych cen, marż, narzutów i innych wskaźników finansowych. Badanie porównywalności obejmuje następujące etapy:

⁹ Zob. G. Gołębiowski, M. Jamróży, M. Kopeć, A. Litwiniec, P. Szeliga, *Analiza porównawcza cen transferowych*, Warszawa 2024, s. 70 i n.

¹⁰ K. Stępień, A. Kasperowicz-Stępień, *Analiza finansowa jako narzędzie wykorzystywane do badania sytuacji finansowej jednostki gospodarczej*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2007/750, s. 179.

¹¹ Zob. § 5 rozporządzeń TP. Zob. także Ministerstwo Finansów, *Objaśnienia podatkowe w zakresie cen transferowych z 31.03.2021 r., nr 3: Metoda porównywalnej ceny niekontrolowanej*, <https://www.podatki.gov.pl/ceny-transferowe/wyjasnienia/objasnienia-podatkowe-dot-metody-porownywalnej-ceny-niekontrolowanej/> (dostęp: 27.02.2025 r.).

¹² Zob. § 4 rozporządzeń TP. Szerzej: G. Gołębiowski, M. Jamróży, M. Kopeć, A. Litwiniec, P. Szeliga, *Analiza porównawcza cen transferowych*, Warszawa 2024, s. 15 i n.

Tabela 2. Etapy badania porównywalności na potrzeby analizy cen transferowych

Lp.	Etapy badania porównywalności
1.	Określenie okresu, jaki powinien zostać objęty badaniem
2.	Analiza informacji dotyczących podmiotu powiązanego i jego otoczenia gospodarczego
3.	Analiza wszelkich okoliczności badanej transakcji kontrolowanej, jakie mogą mieć istotny wpływ na poziom ceny transferowej, z uwzględnieniem pełnionych funkcji, angażowanych aktywów i ponoszonych ryzyk, oraz – w przypadku gdy wymaga tego zastosowanie najbardziej odpowiedniej metody – wybór podmiotu badanego
4.	Weryfikacja, czy istnieją wewnętrzne dane porównawcze, które mogą zostać wykorzystane na potrzeby badania porównywalności
5.	Identyfikacja dostępnych zewnętrznych źródeł danych porównawczych
6.	Wybór najbardziej odpowiedniej metody oraz wskaźnika finansowego, w przypadku gdy analiza wskaźnika finansowego jest niezbędna do prawidłowego zastosowania najbardziej odpowiedniej metody
7.	Analiza dostępnych danych porównawczych, w szczególności pod kątem ich porównywalności z badaną transakcją
8.	Dokonanie korekt porównywalności, jeżeli są one niezbędne do uzyskania wyższego stopnia porównywalności danych porównawczych do badanej transakcji kontrolowanej
9.	Kalkulacja wyników badania porównywalności oraz ich interpretacja

Źródło: opracowanie własne na podstawie § 4 rozporządzeń TP.

Opis analizy porównawczej przeprowadzonej z wykorzystaniem metody weryfikacji cen transferowych zawiera m.in. wskazanie wyznaczonego w wyniku tej analizy punktu lub przedziału wraz z opisem miar statystycznych, jeżeli zostały zastosowane¹³.

Opis analizy zgodności, jeżeli nie jest sporządzany opis analizy porównawczej, zawiera uzasadnienie przyjętego punktu z przedziału wartości przedmiotu transakcji kontrolowanej.

Miary statystyczne

W analizach z obszaru cen transferowych powszechnie stosuje się miary statystyczne, przy czym celem nadrzędnym jest uzyskanie potwierdzenia, że ceny transferowe są zgodne z cenami stosowanymi przez niezależne podmioty w podobnych warunkach rynkowych. Potwierdzenie to, dzięki wykorzystaniu ugruntowanych teorii statystycznych, pozwala na wdrożenie swego rodzaju procesu decyzyjnego wspartego analizą danych (ang. *data driven decision making*). Miary statystyczne, mimo że stanowią zazwyczaj raptem część modelu, metody czy reguły stosowanej w procedurze obliczeniowej, są jej nieodzownym elementem. Ze względu na specyficzny charakter próby,

¹³ Zob. § 2 pkt 3 lit. c rozporządzeń TPD.

w tym dużą różnorodność obserwacji i zmienność danych, jak również stosunkowo akceptowalny subiektywizm w doborze elementów tej próby i brak restrykcyjnych wytycznych co do podejścia metodologicznego, w praktyce cen transferowych stosuje się zarówno miary położenia, jak i rozproszenia. Do najczęściej stosowanych można zaliczyć następujące statystyczne miary położenia:

- wartość minimalną i maksymalną, które pozwalają na ocenę dolnego i górnego zakresu analizowanych cen oraz identyfikacji wartości odstających od przedziału uznanego za normatywny,
- średnią arytmetyczną wyliczoną na podstawie wszystkich obserwacji zaliczonych do próby i będącą najlepszym estymatorem wartości oczekiwanej w całej badanej populacji,
- kwartył wyznaczający podział zbioru na cztery części o równej liczebności, pozwalający na przybliżenie rozkładu obserwacji w próbie, często używany do określenia referencyjnego zakresu wartości w postaci przedziału międzykwartylowego, który dokładniej będzie opisany w dalszej części rozdziału,
- medianę, czyli drugi kwartył dzielący próbę na dwie równe części. Miara ta na ogół stosowana jest zamiennie ze średnią arytmetyczną, przy czym w przeciwieństwie do średniej jest miarą charakterystyczną dla rozkładów nieparametrycznych, dającą w wielu przypadkach lepsze wyobrażenie na temat rozkładu wartości w analizowanej próbie,
- kwantyl będący uogólnieniem mediany i kwartyli o możliwość podziału elementów próby na dowolną, chociaż ustaloną, liczbę równolicznych części. Niektóre z kwartyli mają swoją ugruntowaną pozycję w badaniach naukowych i praktyce biznesowej. Poza medianą dzielącą zbiór na dwie części i kwartylami odpowiadającymi za podział na cztery części, często wykorzystywane są np. decyle, czyli podział na dziesięć części lub centyle związane z podziałem na sto równolicznych części. Zwiększenie liczby podziałów daje szansę na precyzyjniejsze odwzorowanie rozkładu prawdopodobieństwa w populacji wnioskowanego na podstawie próby,
- dominantę (inaczej: moda to wartość), która w zbiorze występuje najczęściej, przy czym nie dla każdego zbioru danych miara ta jest określona. Jeżeli w analizie cen transferowych ceny transakcji nie powtarzają się, nie da się wyznaczyć dominanty.

Miary położenia wskazują na orientacyjne umiejscowienie próby rozumiane jako miejsce, gdzie rozkład analizowanych obserwacji skupia się wokół wybranej wartości agregującej – takiej jak średnia czy mediana. Tymczasem miary rozproszenia, zwane również miarami rozrzutu czy dyspersji, pozwalają określić zróżnicowanie próby wokół wybranych miar położenia. Do najczęściej stosowanych miar dyspersji można zaliczyć:

- rozstęp, czyli różnicę pomiędzy wartością maksymalną i minimalną zaobserwowaną w próbie, dającą obraz zakresu rozbieżności danych,
- przedział międzykwartylowy (ang. *interquartile range*, IQR), inaczej rozstęp ćwiartkowy lub rozstęp międzykwartylowy będący różnicą między trzecim

a pierwszym kwartylem. W obszarze cen transferowych to właśnie przedział międzykwartylowy traktowany jest jako podstawa miara określania przedziału cen rynkowych,

- odchylenie ćwiartkowe, zwane inaczej odchyleniem kwartylnym. Jest to połowa przedziału międzykwartylowego,
- odchylenie standardowe (ang. *standard deviation*), które jest miarą rozproszenia obserwacji wokół średniej arytmetycznej. Jest to podstawowa miara stosowana w ocenie stabilności cen rynkowych. Podobnie jak średnia, miara ta jest podatna na obserwacje odstające (szczególnie w przypadku małych próbek). Nie jest to również wiarygodna metoda mierzenia rozproszenia w przypadku rozkładów w próbie mocno odbiegających od rozkładu normalnego,
- współczynnik zmienności (klasyczny współczynnik zmienności) – używany często do oceny wielkości miary rozproszenia w dwóch grupach. Oblicza się go jako procentowy udział odchylenia standardowego w średnim poziomie badanej próby. Ze względu na przyjmowane względne wartości możliwe jest uniezależnienie się od wielkości wartości w badanej próbie, a zarazem dokonywanie porównań pomiędzy różnymi próbkami. Współczynnik zmienności ma jednak te same wady co średnia arytmetyczna czy odchylenie standardowe,
- pozycyjny współczynnik zmienności, który pozwala w lepszym stopniu odzwierciedlić zmienność wartości w próbach mających rozkład znacznie odbiegający od rozkładu gaussowskiego. Wyliczany jest on jako stosunek odchylenia ćwiartkowego do mediany i podawany w procentach.

Istnieje oczywiście znacznie więcej miar statystycznych, np. kurtoza, skośność czy błąd standardowy. Wymienione i opisane w tym rozdziale miary są jednak najczęściej spotykane na rynku cen transferowych. Należy również pamiętać, że miary te są zazwyczaj integralną częścią bardziej rozbudowanej procedury analitycznej. Niektóre aspekty procedur wykorzystywanych w obszarze cen transferowych zostały opisane w dalszej części rozdziału.

Wybrane aspekty procedur szacowania wartości rynkowej

Miary statystyczne stanowią zaledwie jeden z wielu elementów składowych podejść do szacowania wartości rynkowej w analizie cen transferowych. Poza koniecznością decyzji co do wyboru adekwatnej miary statystycznej należy również rozważyć takie zagadnienia, jak:

- dobór próby, w tym okres objęty analizą oraz liczebność próby,
- charakterystyka rozkładu obserwacji w próbie ze szczególnym uwzględnieniem identyfikacji wartości odstających,
- dobór metody lub metod wyznaczania przedziału wartości rynkowej,
- wybór określonego punktu z przedziału rynkowego z ewentualnym wskazaniem sposobu agregacji wyników pochodzących z różnych metod.

Wziąwszy pod uwagę obszerność teorii, każdy z wymienionych aspektów mógłby stanowić przedmiot osobnego rozdziału. Ze względu na przyjęty zakres tematyczny opisy poszczególnych zagadnień ograniczone zostaną jednak do najbardziej istotnych z punktu widzenia praktyki szacowania wartości rynkowej komentarzy.

Jednym z kluczowych aspektów tego procesu jest długość okresu, z którego dobierane są dane do określenia wartości rynkowej. Według wytycznych OECD analiza porównawcza powinna zostać przeprowadzona przy wykorzystaniu danych wieloletnich. Okres przyjęty do analizy musi odzwierciedlać w sposób wiarygodny wpływ zmian gospodarczych i cyklicznych na rentowność finansową zarówno przedsiębiorstwa będącego przedmiotem analiz, jak i porównywalnych do niego firm. Okres trzyletni (poprzedzający rok dokumentowany) uważa się za miarodajny ze względu na możliwość wyeliminowania potencjalnych fluktuacji wyników przedsiębiorstwa¹⁴.

Kolejnym z aspektów, które warto wziąć pod uwagę, jest liczebność próby. Wnioskowanie na podstawie zbyt małej liczby obserwacji jest obciążone zbyt dużym błędem, by było wiarygodne pod względem istotności statystycznej¹⁵. Nie sposób jest jednak określić jednoznacznych wytycznych co do minimalnej liczebności próby, która byłaby odpowiednia dla każdej z wielu możliwych typów analiz, stąd niezbędną liczbę obserwacji należy sprecyzować każdorazowo na podstawie potrzeb obliczeniowych, celu, dostępności oraz charakterystyki danych. Nieco odmiennym, chociaż również ważnym problemem jest zbyt duża liczba obserwacji, która stanowi wyzwanie z punktu widzenia złożoności obliczeniowej, ale też dostępności adekwatnych testów i tablic statystycznych. Przy większych wolumenach danych każde – nawet niewielkie – odstępstwa od przyjętej normy mogą bowiem okazać się istotne statystycznie. Jako przykład można podać testy normalności rozkładu w próbie¹⁶.

Analizy bazujące na znanych parametrach rozkładu prawdopodobieństwa mają znacznie niższy poziom trudności niż w przypadku konieczności stosowania nieparametrycznych testów statystycznych. Praktyka pokazuje, że w obszarze cen transferowych nader często występują rozkłady obserwacji w próbie, które nie są zbliżone do dobrze rozpoznanych na gruncie teorii modelowych rozkładów prawdopodobieństwa. Stąd ważnym zadaniem jest określenie, z jakiego rodzaju rozkładem danych mamy do czynienia. Prawidłowe rozpoznanie rozkładu prawdopodobieństwa jest też kluczowe w perspektywie dalszych kroków procedury szacowania wartości rynkowej.

¹⁴ EU Joint Transfer Pricing Forum, Compilation of NGM Contributions on Comparables in the EU, meeting of 23 June 2016, Brussels, June 2016, Taxud/D2, DOC: JTPF/009/2016/EN.

¹⁵ Zob. Ministerstwo Finansów, *Objaśnienia podatkowe w zakresie cen transferowych*, Warszawa 2019, pkt 1.28 i n., s. 9, <https://www.gov.pl/web/finanse/objasnienia-podatkowe-dot-cen-transferowych-techniczne-aspekty-przygotowywania-analiz-porownawczych-i-opisy-zgodnosci> (dostęp: 27.02.2025 r.).

¹⁶ J. Rochon, M. Gondan, M. Kieser, To Test or Not to Test: Preliminary Assessment of Normality when Comparing Two Independent Samples, „BMC Medical Research Methodology” 2012/12 (81), <https://doi.org/10.1186/1471-2288-12-81>.

Bardzo powiązaniem z rozpoznaniem rozkładu prawdopodobieństwa zagadnieniem jest identyfikacja wartości odstających. Wiele miar statystycznych jest niezwykle wrażliwych na wartości, które znacznie odbiegają od pozostałych obserwacji w zbiorze. Przykładami takich miar są średnia arytmetyczna czy odchylenie standardowe. Stąd niezwykle ważne jest odrzucenie wartości odstających przed wykonaniem kolejnych kroków wybranej procedury obliczeniowej. O ile identyfikacja takich obserwacji może być (i na ogół jest) przeprowadzana z użyciem przeznaczonych do tego metod (algorytmy wykorzystujące rozstęp międzykwartylowy, miary centylowe, odległość Mahalanobisa¹⁷, odległość Cooka¹⁸), o tyle samo odrzucenie powinno mieć czysto merytoryczne podstawy.

Kolejnym równie ważnym zagadnieniem jest wybór podejścia do wyznaczania przedziału wartości rynkowej. Przez podejście rozumiana jest tutaj dowolna reguła, metoda czy model, przy czym warto dodać, że na ogół metody i modele są parametryzowalne, więc precyzyjniej należałoby pisać o klasach metod czy modeli, których parametry estymowane są na podstawie próby. Trzeba też podkreślić, iż nie ma wymogu wyboru tylko jednej metody. Równie dobrze można w analizach wykorzystać kilka różnych podejść, a następnie dokonać agregacji wyników zwracanych przez poszczególne metody w celu uzyskania jednej odpowiedzi. Jednym z najprostszych, a jednocześnie najczęściej wybieranych podejść jest przedział międzykwartylowy. Stosowane są jednak również znacznie bardziej wyrafinowane podejścia, z modelami stochastycznymi włącznie¹⁹.

Wybór określonego punktu z przedziału rynkowego zależy od wielu czynników. Zdaniem Ministerstwa Finansów, jeżeli wyniki analizy danych porównawczych cechuje niższy stopień porównywalności do transakcji badanej, możliwe jest wtedy zastosowanie miar tendencji centralnej (np. przedziału międzykwartylowego). Wówczas wszystkie obserwacje w ramach przedziału można traktować jako odzwierciedlające warunki rynkowe. Z kolei w przypadku skrajnej rozbieżności pomiędzy wynikami w ramach tak określonego przedziału zasadne może być przyjęcie np. mediany, średniej arytmetycznej lub średniej ważonej (w zależności od charakteru danych porównawczych) jako wartości najbardziej zbliżonej do warunków rynkowych²⁰.

¹⁷ R. De Maesschalck, D. Jouan-Rimbaud, D.L. Massart, *The Mahalanobis Distance*, „Chemometrics and Intelligent Laboratory Systems” 2000/50 (1), s. 1–18, [https://doi.org/10.1016/S0169-7439\(99\)00047-7](https://doi.org/10.1016/S0169-7439(99)00047-7).

¹⁸ R.D. Cook, *Detection of Influential Observations in Linear Regression*, „Technometrics” 1977/19 (1), s. 15–18.

¹⁹ J. Ronen, K.R. Balachandran, *An Approach to Transfer Pricing Under Uncertainty*, „Journal of Accounting Research” 1988/26 (2), s. 300–314, <https://doi.org/10.2307/2491105>. Zob. także M. Bernardelli, M. Jamróży, *Analiza cen transferowych. Punkt czy przedział rynkowości?*, „Monitor Podatkowy” 2024/4, s. 17 i n.

²⁰ Ministerstwo Finansów, *Objaśnienia podatkowe w zakresie cen transferowych*, Warszawa 2019, pkt 1.33 i n., s. 10 (techniczne aspekty przygotowywania analiz porównawczych i opisy zgodności).

W orzecznictwie sądowym odrzuca się użycie wartości średnich. Na przykład WSA w Warszawie w wyroku z 5.09.2019 r., III SA/Wa 2116/18²¹ wywołał, że samo uśrednienie zwykłe (arytmetyczne) jest okolicznością, która powoduje, iż uśredniona informacja nie może być uznana za miarodajną przy ocenie podmiotu, który tak jak w rozpoznawanej sprawie powinien zostać oceniany w uwzględnieniu cech indywidualnych. Przy ocenie zachowania rynkowego charakteru pożyczek nie należy odwoływać się, zdaniem tego sądu, do danych średnich dotyczących oprocentowania kredytów, jeżeli dane te zostały określone na podstawie ogólnie sformułowanych kryteriów. W rozstrzyganej sprawie organy uzyskały ogólne dane o warunkach, jakie banki stosowały przy udzielaniu ogólnie określonych kredytów.

Dobór odpowiedniej metody wymaga weryfikacji zasadności jej użycia. W tym celu wykorzystuje się analizy porównawcze bazujące na wybranych miernikach, takich jak klasyczny współczynnik zmienności czy pozycyjny współczynnik zmienności. Zastosowanie tych miar do wyników przedziałów wartości rynkowych pozwala na ocenę stabilności rozwiązań oraz analizę wrażliwości związaną m.in. z doбором metody. Jeżeli zastosowanych zostało kilka metod i ich wskazania nie odbiegają od siebie znacząco, świadczy to o stosunkowo wysokiej stabilności wyników oraz odporności na dobór podejścia. Często jednak wyniki zwracane przez różne metody dają wyrażnie odmienne wskazania. W takich przypadkach można dokonać rangowania metod pod względem zmienności (premiowane są stabilne rozwiązania) lub innych kryteriów. Alternatywnym podejściem jest opracowanie sposobu agregacji wyników pochodzących z różnych metod. Stosowane w tym zakresie podejścia bazują zazwyczaj na uśrednianiu (prostym lub ważonym), ale co do zasady wpisują się w ideę tzw. metod uczenia zespołowego (ang. *ensemble methods*), gdzie zagregowany wynik jest lepszy (względem przyjętych kryteriów), niż wyniki zwracane przez pojedyncze metody. Problem określenia odpowiednich wag można rozwiązać za pomocą miar zastosowanych do obliczonych przedziałów wartości rynkowych. Przykładowo jako wagę można przyjąć odwrotność klasycznego lub pozycyjnego współczynnika zmienności – im większa zmienność przypisana do danej metody, tym mniejsza waga.

Z punktu widzenia teorii dowolny punkt przynależny do obliczonego przedziału rynkowego (np. przedziału międzykwartylowego) powinien zostać uznany za odzwierciedlający warunki rynkowe²². Nie są pod tym względem jednak zgodne stanowiska sądów administracyjnych. Jako przykład można przywołać wyrok WSA w Białymstoku z 15.02.2023 r., I SA/Bk 519/22, w którym sąd uznał, że za rynkową wartość odsetek w transakcji pomiędzy podmiotami powiązanymi powinno się przyjąć wartość dolnego kwartyła przedziału otrzymanego w analizie porównawczej²³. Z drugiej

²¹ LEX nr 2783716.

²² Tak też w innym miejscu zob. M. Bernardelli, M. Jamroży, *Analiza cen transferowych...*, s. 18 i n.

²³ LEX nr 3502184.

strony w orzeczeniu NSA z 23.11.2022 r., II FSK 974/22²⁴ sąd przyjął inną wartość z wyznaczonego przedziału rynkowości niż podatnik: „Nie można wobec tego postawić organowi podatkowemu zarzutu, że skoro transakcje rynkowe są już na poziomie dolnego kwartyłu, to nie mógł on zastosować średniej arytmetycznej mediany marży operacyjnej, która najpełniej oddaje uśredniony poziom marży pomiędzy podmiotami niezależnymi”. Trzeba założyć, że wszystkie obserwacje w ramach prawidłowo określonego przedziału rynkowego odzwierciedlają warunki rynkowe. W takim przypadku słuszne byłoby przyjęcie wartości najkorzystniejszej z punktu widzenia podatnika.

²⁴ LEX nr 3447634.

Marcin Jamroży, Krzysztof Jurczyński

KOREKTA CEN TRANSFEROWYCH

Uwagi wstępne

Uprawnienie do korygowania nierynkowych cen transferowych, skutkujących wykazaniem dochodu niższego (straty wyższej) niż rynkowy, przysługuje organom podatkowym z zastosowaniem mechanizmu korekty pierwotnej (art. 11c ust. 2 u.p.d.o.p.). Przez wartość rynkową rozumie się wartość, jaką ustaliłyby podmioty niepowiązane działające w porównywalnych okolicznościach¹. W odpowiedzi na korektę pierwotną dochodu kontrahenta podatnicy są uprawnieni do realizacji korekty korespondującej (odzwierciedlającej). Przepisy określające zasady porozumiewania pomiędzy administracjami podatkowymi w sprawach związanych z korektami dochodu określa ustawa².

Jednocześnie formą implementacji międzynarodowych wytycznych i praktyk w zakresie cen transferowych i przeprowadzania tzw. kompensacyjnej korekty cen transferowych (ang. *compensating adjustment*) oraz w odpowiedzi na liczne wątpliwości interpretacyjne od 1.01.2019 r. ustawą nowelizującą 2019 wprowadzono przepisy regulujące wyraźnie tzw. korektę cen transferowych dokonywaną przez podatnika (art. 11e) u.p.d.o.p.³: „Podatnik może dokonać korekty cen transferowych (...)”).

Ani definicja, ani zakres korekty cen transferowych nie zostały literalnie sprecyzowane w przepisie art. 11e u.p.d.o.p.⁴, zrozumienie i zastosowanie tego przepisu

¹ Zob. § 2 pkt 3 rozporządzeń TP. Szerzej na temat określania wartości rynkowej zob. rozdział I.

² Ustawa z 16.10.2019 r. o rozstrzyganiu sporów dotyczących podwójnego opodatkowania oraz zawieraniu uprzednich porozumień cenowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 948).

³ Odpowiednio art. 23q u.p.d.o.f. W tekście przywoływane są przepisy ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, jednak przepisy ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych znajdują tutaj odpowiednie zastosowanie.

⁴ Zgodnie z definicją zawartą w art. 11a ust. 1 pkt 1 u.p.d.o.p. cena transferowa to cena, wynagrodzenie, wynik finansowy, wskaźnik finansowy bądź inaczej określony rezultat finansowy warunków ustalonych lub narzuconych między podmiotami powiązanymi w wyniku istniejących między nimi powiązań.

powinno odnosić się więc do kontekstu, celu oraz miejsca, w którym tę regulację umiejscowiono w ustawie (oddział 2 „Zasada ceny rynkowej”⁵ w rozdziale 1a ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych „Ceny transferowe”). Miejsce przepisu art. 11e u.p.d.o.p. wskazuje, że ma on na celu wypełnienie zasady ceny rynkowej, ale nie na etapie jej ustalania (art. 11c ust. 1 u.p.d.o.p.), lecz podczas późniejszej weryfikacji z zastosowaniem odpowiedniej metody cen transferowych (art. 11d u.p.d.o.p.)⁶. Od momentu wdrożenia przepisu zasady korekty cen transferowych przechodziły kilkukrotne nowelizacje. Korekty cen transferowych, co było sygnalizowane od początku istnienia tej regulacji⁷, wciąż wywołują liczne spory interpretacyjne.

Mechanizm korekty cen transferowych

Zgodnie z art. 11c ust. 1 u.p.d.o.p., określającym zasadę ceny rynkowej, podmioty powiązane są obowiązane ustalać ceny transferowe na warunkach, które ustaliłyby między sobą podmioty niepowiązane (dalej też jako: warunki rynkowe). Kluczowe znaczenie ma tutaj sformułowanie „ustalać”, które wskazuje na podejście *ex ante* i zadbanie o ALP już przy ustalaniu cen transferowych (ang. *ex-ante or arm's length price setting approach*)⁸. Zagadnienie to było komentowane w ramach prac Wspólnego Forum UE ds. Cen Transferowych, zdaniem którego państwa członkowskie postępujące zgodnie z podejściem *ex ante*⁹ na ogół wymagają od podatnika dołożenia rozsądnych starań (ang. *reasonable efforts*) w celu ustalenia cen transferowych zgodnie z ALP już w dacie transakcji. Ceny transferowe i ich rezultat ustalone w momencie transakcji w sposób, w jaki przeprowadziłyby to podmioty niepowiązane na podstawie racjonalnie dostępnych danych, pozostają wiążące¹⁰.

Podatnicy zobligowani są ustalać ceny transferowe na warunkach nieróżniących się od warunków, które ustaliłyby między sobą podmioty niepowiązane. Obowiązek ten wynika zarówno z art. 11c ust. 1 u.p.d.o.p., jak również z § 7 ust. 1 rozporządzeń TP, zgodnie z którym przy określaniu dochodu (straty) podatnika w zakresie transakcji kontrolowanej w drodze oszacowania organ podatkowy nie bierze pod uwagę okoliczności, w tym danych porównawczych, które nie mogły być znane jej stronom

⁵ Ang. *arm's length principle*, w skrócie też ALP.

⁶ Tak z dalszymi odesłaniami M. Jamroży, *Następcza korekta cen transferowych w ujęciu de lege lata*, „Monitor Podatkowy” 2021/4, s. 14–18.

⁷ Zob. np. J. Bajger, *Korekty cen transferowych* [w:] *Ceny transferowe. Wybrane zagadnienia*, red. D. Gajewski, Warszawa 2019; M. Jamroży, *Następcza korekta cen transferowych w ujęciu de lege lata...*, s. 14–18.

⁸ Zob. EU Joint Transfer Pricing Forum, *Report on Compensating Adjustments*, DOC: JTPF/009/FINAL/2013/EN, https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2016-09/jtpf_009_final_2013_en.pdf (dostęp: 27.02.2025 r.); dalej: Raport w sprawie korekt kompensacyjnych.

⁹ Innym kierunkowo podejściem do weryfikacji cen transferowych jest podejście *ex-post* (ang. *outcome testing approach*).

¹⁰ Zob. Raport w sprawie korekt kompensacyjnych, rozdział 4.1 pkt 10.

w dniu jej zawarcia, a które, jeżeli byłyby znane, mogłyby powodować określenie przez strony wyższej lub niższej wartości przedmiotu takiej transakcji. Zgodnie z § 7 ust. 2 rozporządzeń TP powyższa reguła nie znajduje zastosowania, jeśli podatnik samodzielnie dokonał zmiany ceny transferowej z uwzględnieniem okoliczności, w tym danych porównawczych, które nie mogły być znane stronom transakcji kontrolowanej w dniu jej zawarcia. Wówczas organ podatkowy uprawniony jest do wykorzystania danych porównawczych nieznanymi podatnikowi na dzień zawarcia transakcji. Podobne wyłączenie dotyczy trudnych do wyceny wartości niematerialnych, gdzie organ podatkowy może nie stosować, na zasadzie drugiego wyjątku, tego ograniczenia, jeżeli występują rozbieżności pomiędzy danymi prognozowanymi a rzeczywistymi, prowadzące do różnicy w wysokości ceny transferowej trudnych do wyceny wartości niematerialnych, wynoszącej co najmniej 20% wartości ceny transferowej skalkulowanej w oparciu o dane prognozowane (§ 8 ust. 2 rozporządzeń TP).

W świetle polskich przepisów dotyczących cen transferowych ocena zgodności z zasadą *arm's length* zazwyczaj ma miejsce w dniu zawarcia transakcji (*ex ante*). W związku z tym późniejsza weryfikacja (*ex post*) i korekta cen transferowych, które pierwotnie były zgodne z ALP, jest stosowana w drodze odstępstwa, tym razem jednak na podstawie decyzji podatnika. Korekta następcza, zgodnie z art. 11e u.p.d.o.p., stanowi kolejny wyjątek od zasady, że ceny transferowe ustalone zgodnie z zasadą ceny rynkowej w momencie zawarcia transakcji nie podlegają późniejszym zmianom retrospektywnym. Także w innych systemach podatkowych, które stosują podejście *ex ante*, późniejsze dostosowania cen transferowych są możliwe jedynie po spełnieniu określonych warunków. Niemcy są przykładem jurysdykcji, w której wymagane jest m.in. pisemne ustalenie w sposób przejrzysty i jednoznaczny z góry wszystkich czynników cenotwórczych między podmiotami powiązanymi. Następcza korekta cen transferowych może być konsekwencją niepewności w momencie zawarcia umowy w odniesieniu do co najmniej jednego elementu kształtującego ostateczną cenę – inną niż niepewność co do rentowności strony badanej w transakcji kontrolowanej. Korekty następcze zostały ograniczone do przypadków, w których można wiarygodnie wykazać, iż w porównywalnej sytuacji korekty takiej dokonałyby również podmioty niezależne¹¹.

Z drugiej strony administracja podatkowa oczekuje od podatników dokonania analizy rzeczywistych cen i wskaźników uzyskanych przez stronę badaną, podlegających weryfikacji¹². Konieczność raportowania rzeczywistej ceny transferowej bez względu na ustalenia *ex ante*, przykładowo wynikające z założeń kontraktowych, wynika także

¹¹ Zob. wytyczne Federalnego Ministerstwa Finansów (BMF) z 12.04.2005 r., IV B 4 - S 1341 - 1/05, nb 3.4.12.8, https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Downloads/BMF_Schreiben/Internationales_Steuerrecht/Allgemeine_Informationen/2005-04-12-Verwaltungsgrundsaeetze-Verfahren.pdf?__blob=publicationFile&v=4 (dostęp: 27.02.2025 r.).

¹² Zob. pkt 5.2.1 oraz 5.2.2 objaśnień co do sposobu sporządzenia informacji o cenach transferowych, będących załącznikiem do rozporządzenia TPR.

z odpowiedzi na pytanie 63 Informatora w sprawie TPR¹³. Wyznaczone w ten sposób ceny transferowe są zarówno prezentowane w lokalnej dokumentacji cen transferowych, jak również raportowane w informacji cen transferowych. Podatnik zobligowany jest przedstawić odniesienie ceny transferowej do wyniku analizy cen transferowych wraz z uzasadnieniem odchyłeń, jeżeli wystąpiły¹⁴. Cena transferowa obejmuje też wpływ i wartość korekty cen transferowych¹⁵. Zatem korygowanie następcze cen może wymagać także rewizji lokalnej dokumentacji cen transferowych i korygowania informacji TPR.

Dodatkowo jednym z podstawowych źródeł wykorzystywanych dla potrzeb ustalania rynkowego poziomu cen są historyczne ceny lub wyniki rentowności. Zazwyczaj podatnik nie posiada dostępu do bieżących danych finansowych, w tym wskaźników porównywalnych podmiotów niepowiązanych, zyskując dostęp do danych często z wielomiesięcznym lub kilkuletnim opóźnieniem. Uzyskiwane dane nie umożliwiają zatem odwzorowania wpływu zewnętrznych czynników ekonomicznych na przedział rynkowy cen, które jednocześnie w okresie bieżącym oddziałują na poziom cen transferowych i wyniki podmiotów powiązanych. Co prawda digitalizacja sprawozdań finansowych i dostępność baz danych, w tym Ministerstwa Sprawiedliwości, umożliwiają łatwiejszy i szybszy dostęp do wyników podmiotów działających na polskim rynku, lecz wciąż odwzorowanie rzeczywistych warunków rynkowych często nie będzie możliwe przed momentem złożenia zeznania podatkowego i sporządzenia dokumentacji cen transferowych oraz informacji TPR.

Powstaje zatem pytanie, w jakich okolicznościach podatnik może lub powinien dostosować *ex post* ustalone wcześniej ceny transferowe dla celów podatkowych. Wyznaczenie w transakcji kontrolowanej ceny nierynkowej przy zastosowaniu zasady ALP (tj. gdy ceny transferowe różnią się od warunków, które ustaliłyby w porównywalnych warunkach¹⁶ między sobą podmioty niepowiązane) powinno warunkować realizację obowiązku na gruncie art. 11c ust. 1 u.p.d.o.p., „urynkowienia” cen transferowych, a w konsekwencji dochodu podatkowego. Skuteczność korekty sugerowałaby konieczność odniesienia zmian retrospektywnie, czyli wstecz. Zgodnie z zasadą ceny rynkowej podmioty powiązane winny modyfikować przyszłą cenę transferową, gdy tylko uzyskają wiedzę o zmienionych wartościach (parametrach) rynkowych. Podatnicy powinni w tej sytuacji dostosowywać ceny transferowe w kolejnych rozliczeniach na przyszłość do warunków obowiązujących na rynku. Sposób postępowania podmiotu powiązanego powinien odwzorowywać czynności, które zrealizowałyby podmioty niepowiązane w porównywalnych okolicznościach.

¹³ Ministerstwo Finansów, *Informacja o cenach transferowych. Pytania i odpowiedzi*, wyd. 5, Warszawa 2024, <https://www.podatki.gov.pl/ceny-transferowe/wyjasnienia/informator-tpr-pytania-i-odpowiedzi-edycja-piata-04092024/> (dostęp: 27.02.2025 r.); dalej: Informator w sprawie TPR.

¹⁴ Zob. § 2 pkt 3 lit e) rozporządzeń TPD.

¹⁵ Odpowiedź na pytanie 70 Informatora w sprawie TPR.

¹⁶ Odnośnie do kryteriów porównywalności zob. rozdział 2 rozporządzeń TP.